

El mausoleu d'August a Roma és un indret trist: murat i tancat a les visites. En qualsevol país aquesta tomba en plena ciutat seria un monument –un tresor– nacional. Tanmateix, l'únic ús que els romans n'han fet ha sigut dur-hi els gossos perquè fessin les seves necessitats entre la brossa que l'envolta. Els darrers plans de restauració es van aprovar el 2007. Però fa un mes tan sols que s'hi han destinat els fons necessaris. Amb unes eleccions municipals a la vora, els diners ben bé podrien anar a parar a un altre lloc.

La greu situació del darrer sojorn del primer emperador de Roma serveix per a il·lustrar la ironia. Els Estats europeus amb més tradició cultural mil·lenària, Itàlia i Grècia, resulta que són els que tenen els Governos que menys gasten en la preservació d'aquest patrimoni i en la promoció de les arts. El 2013 la despesa en cultura no va passar del 0,2% de la despesa pública a Grècia, proporcionalment la més baixa de qualsevol país de la UE, i d'un míser 0,6% a Itàlia, la segona més baixa, juntament amb Portugal i Gran Bretanya. Els més àvids patrocinadors de la cultura van ser els renaixentistes homes i dones del Govern de Letònia, que hi van destinar el 3,2% del seu pressupost.

L'excessiva frugalitat d'Itàlia i Grècia en part guarda relació amb les seves dificultats econòmiques. Es tracta dels Estats membres amb un deute públic més elevat de tots (133% i 179% del PIB respectivament). Algunes de les retallades més severes de les que provocà la crisi de l'eurozona es van fer sobre els seus pressupostos per a cultura. Però abans i tot d'aquest trasbals, Itàlia i Grècia ja tendien a disminuir la despesa oficial en cultura, cosa encara més perjudicial pel fet que el finançament privat s'ha tingut a menys en tots dos països.

La cultura té una importància especial en un moment com l'actual en què els europeus qüestionen la seva identitat comuna amb una intensitat mai no vista des de la Segona Guerra Mundial. Hi ha dos arguments a l'hora de reivindicar que els europeus tenen en comú alguna cosa més que el vil interès econòmic. El primer, atiat pel papa Benet XVI, posa l'accent en l'herència cristiana del continent. Però molts europeus són

MÓN

La necessitat de la cultura

La història compartida d'Europa s'hauria de considerar un tresor en comptes de ser ignorada.

Mausoleu d'August a Roma. Falta saber si finalment es veurà beneficiat pels fons que ja s'hi havien destinat.

erals i intel·lectuals sinó també religiosos. Sovint, alts funcionaris grecs i italians esmenten la cultura en forma de censura velada als toscos habitants del nord obsessionats amb les lleis: expulsar de l'eurozona fos quin fos l'Estat, equivaldria a arrancar-li el cor a Europa.

Darrerament, però, les postures d'ambdós països han divergit sensiblement. La prova més cridanera d'això la va facilitar Matteo Renzi, el primer ministre italià. Poc després que els gihadistes d'Estat Islàmic ataquessin París l'any passat, va declarar que Itàlia combatria el terrorisme amb un miliard d'euros invertint-lo en cultura, per igualar el miliard d'euros en seguretat addicional. Com sol passar amb moltes de les declaracions de Renzi, hi havia lletra menuda: el seu ministre d'Hisenda més tard va explicar que la despesa addicional depenia de l'acord de la Comissió Europea sobre una major flexibilitat pressupostària.

Malgrat tot, no deixava de ser un emotiu acte de desafiament contra la irracionalitat assassina i de fe en el paper que la cultura pot fer per resistir-s'hi. Amb la benedicció de la comissió o sense, enguany Renzi ha aprovat un increment del 27% en el pressupost del Ministeri de Cultura, fins a 2 miliards d'euros (bé que sofreixi retocs posteriors).

El ministre d'Energia, Dario Franceschini, prova d'impulsar la participació del sector privat i fomentar l'interès dels joves pel seu patrimoni. Els beneficis fiscals per al patrocini en l'àmbit cultural es prorrogaran de manera indefinida. El Govern té previst donar una targeta per valor de 500 euros als joves de 18 anys perquè se la gastin només en teatres, museus, llibreries i jaciments arqueològics.

A Grècia la situació és radicalment diferent. Més de 800.000 refugiats hi van arribar el 2015. L'intent per resoldre aquesta crisi, i voler imposar una reforma de les pensions i reduir el deute nacional, ha absorbit la major part de l'energia i el temps del Govern.

Però una altra raó que explica l'escassetat de diner per a cultura és l'opinió que el patrimoni de Grècia és únicament una qüestió d'interès nacional. "Grècia existeix gràcies al seu patrimoni, d'altres europeus ho van decidir així: per raó del seu patrimoni, hauria de ser alliberada del domini otomà", diu Evangelos Kyriakidis, d'Iniciativa per la Conservació del Patrimoni, un organisme d'investigació. L'Estat reivindica el domini total del passat: agafeu un detector de metalls per cercar monedes antigues, tal com faríeu en molts altres països, i a Grècia podrieu acabar a la presó. Les iniciatives culturals privades, fins les patrocinades pels mateixos grecs i tot, sovint susciten menyspreu.

La mar vinosa

Això no obstant, l'Estat ja no es pot permetre de protegir tots els tresors nacionals. Els serveis arqueològics estan aclaparats. De més de 10.000 jaciments oficialment reconeguts, pocs més de 200 continuen oberts.

De la mateixa manera que és necessària una implicació més profunda per part d'Europa per resoldre la crisi de la immigració, també podria resultar pertinent una més estreta col·laboració europea en qüestions culturals. La inauguració, el juny vinent, d'una nova excavació a Creta ho demostra. La UE va proporcionar més del 90% del finançament per a un dels pocs museus *in situ* de Grècia. Nikos Stampolidis, catedràtic d'arqueologia de la Universitat de Creta que ha fet d'aquesta excavació el treball de la seva vida diu que el museu d'Eleftherna "farà molta llum sobre allò que els arqueòlegs han decidit anomenar l'Edat Obscura de Grècia, anterior al període clàssic", que inclou els temps en què Homer va escriure. Mentre Europa fa l'efecte que cau, al seu torn, en una etapa més fosca, què millor per celebrar compartits i, com més va més, qüestionats valors, que un museu que il·lumini els temps del seu primer gran escriptor? •

Traducció de Francesc Sellés

comprendiblement recelosos a l'hora de definir-se en termes religiosos quan resulta que Europa està secularitzant-se a marxes forçades, i quan molts dels seus enemics fan servir la religió com a senya d'identitat.

Un altre argument ens retrotrau als temps clàssics i troba en l'Imperi romà i la filosofia grega la primera unificació i les primeres creences compartides, principalment en la democràcia. A l'igual que altres mites fundacionals, aquest conté una bona dosi de vana il·lusió: Plató no era un admirador incondicional de la democràcia. Tot i això, el clàssic relat que embasta la història des de l'antiga Atenes, passant pel Renaixement fins a la Il·lustració ofereix una identitat per a Europa arrelada no sols en valors cultu-